

передусім стосується займенника *this* зі словом *country*, що використовується щодо країни, в якій знаходиться мовець або автор, пор.: *The export of coal from this country decreased last year* (зі статті в англійській газеті) – *Експорт вугілля з Англії зменшився минулого року*; *The import of coal into this country decreased last year* (із повідомлення кореспондента з Голландії) – *Імпорт вугілля до Голландії зменшився минулого року*. Функція вказівного займенника може бути названа в цьому випадку функцією сильної ідентифікації.

2) контексти, в яких займенник й артикль взаємозамінні. У цих контекстах кореферентність антецедента та повтору у більшості випадків буває обумовлена спільністю конотативних ознак, і повтор, як правило, сам в змозі ідентифікувати об'єкт. У таких контекстах використовується як артикль, так і вказівний займенник – в залежності від інтенції відправника, який бажає підкреслити або об'єкт, єдино можливий в даній ситуації, або об'єкт, згаданий вище, як-от: *The price of tin is higher than that of copper (that = the price)* (науковий стиль); *Do you see the white house at the end of the street? My brother lives in that (= the) house* (розмовний стиль); *He showed me his new dictionary yesterday. He bought that (= the) dictionary in Kyiv* (розмовний стиль). Функцію вказівного займенника можна назвати функцією слабкої ідентифікації.

3) контексти, в яких використовується лише артикль. У контекстах цього типу ім'я, використане в повторі, здатне само ідентифікувати об'єкт безпосередньо зверненням до смислу, до референту, наприклад: *The Petrovs arrived from Leningrad yesterday* (розмовний стиль).

В українській мові відношення ідентифікації, за Н.Д.Арутюновою, відбувається в "контексті життя" та в "контексті мови, дискурсу" [2, с.14]. У "контексті життя" об'єкт, даний в безпосередньому спостереженні, ідентифікується з об'єктом, що існує в нашій пам'яті, тобто зіставляються враження від різних об'єктів і, якщо вони співпадають, то про це можна повідомити, використовуючи предикат *нагадає* та атрибутивні анафори *такий же, подібний*, наприклад: *Ничипір вдвлявся в обличчя жінки, силкуючись побачити молоду Дарину, ту, що сміялась найголосніше і співала найдзвінкше, ту Дарину, за якою впадали не тільки сосонські парубки...* (художній стиль).

У "контексті мови" мовець ототожнює ознаки, про які йде мова в даному висловленні, з тими, про які повідомлялося раніше. Засобами вираження є займенники *той, цей, такий*, як-от: *З широкого шляху Дмитро звернув на гони, і зразу ж поля стали не тими полями, якими здавались на віддалі* (художній стиль).

Таким чином, порівняльний аналіз засобів вираження відношення ідентифікації у висловленнях англійської та української мов дозволяє твердити, що порядок слів, контрастний наголос, вказівний займенник є диференційними ознаками для українського мовлення, а означений артикль – для англійського. Контекст же та "обмежувальне" підрядне складнопідрядного речення є визначальним засобом вираження відношення ідентифікації як для англійських висловлень, так і для українських. Однак, у майбутніх наукових працях варто проаналізувати і особливості функціонування висловлень з відношенням ідентифікації, формальну та семантичну організацію їх.

Джерела та література

1. Арутюнова Н. Д. Референция имени и структура предложения // Вопросы языкознания – 1976. – №2. – С.24–35.
2. Арутюнова Н. Д. Тождество и подобие (Заметки о взаимодействии концептов) // Сравнение и идентификация / под. Ред. Н.Д.Арутюновой. – М., 1990. – С.7-32.
3. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – Т.40. – № 4. – 1981. – С. 356-367.
4. Вайс Д. Высказывание тождества в русском языке: опыт их отграничения от высказываний других типов // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 15. – М.: Прогресс, 1985. – С. 434-463.
5. Головачева А. В. Идентификация и индивидуализация в анафорических структурах // Категория определенности – неопределенности в славянских и балканских языках. – М.: Наука, 1979. – С. 175-203.
6. Качалова К. Н., Израилевич Е.Е. Практическая грамматика английского языка с упражнениями и ключами. – Елиста: Джангар, 2004. – 718 с.
7. Падучева Е. В. Высказывания и его соотносительность с действительностью. – М.: Наука, 1985. – 271 с.
8. Ревзин И. И. О роли коммуникативного аспекта языка в современной лингвистике. – Вопросы философии. – 1972. – № 1.
9. Стросон П. Ф. Идентифицирующая референция и истинное значение // Новое в зарубежной лингвистике. Вып.13. – М.: Прогресс, 1982. – С. 109-133.
10. Шевякова В.Е. Является ли артикль безусловным показателем данного и нового? // Лингвистика и методика преподавания иностранных языков. – М.: Наука, 1976. – С. 215-222.
11. Kunno S. Three perspectives in the functional approach to syntax. – Sound, Sign and meaning. Ed. L. Matejka. Ann Arbor, 1976.
12. Swedek A. The role of sentence stress in the interpretation of coreferentiality in English and Polish. Papers and studies in contrastive linguistics. – V.4. – Poznan, 1976.
13. Vendler Z. Linguistics in philosophy. – Гл.2. – Singular terms. – Ithaca. – N.Y., 1967. – С.64.
14. Harweg R. Die texnologische Rolle der Betonung. Beiträge zur Textlinguistik. – München, 1971.

Макарова Л. П.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕЯКИХ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ПРИКМЕТНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ

Прикметник, як в українській так і в новогрецькій мові, є однією з найуживаніших частин мови в процесі комунікації, а особливо у художньому, публіцистичному стилі мовлення. За час свого майже тристичолітнього існування і розвитку грецька мова збагатилась словами, які позначають поняття узагальнених ознак і властивостей предметів і явищ без будь-яких процесуально-часових характеристик, тобто прикметниками. За їх допомогою виражаються різноманітні значення і відтінки кольорів, якостей, смаку, просторових і часових ознак приналежності, зовнішні прикмети і внутрішні ознаки людей і тварин і т. п. У вищезазначених мовах ці значення прикметників виражаються у словозмінювальних категоріях роду, числа та відмінку, у здатності узгоджуватись з іменниками, які вони пояснюють. Категорія ступенів порівняння прикметників у новогрецькій мові у порівнянні з українською має свої особливості і викликає деякі труднощі при перекладі або практичному користуванні мовою і потребує додаткового вивчення та аналізу.

Мета статті – зробити компаративний аналіз функціонування форм вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників у новогрецькій і українській мовах, визначити і окреслити відмінності і особливості їх застосування для полегшення вивчення і практичного використання цього граматичного явища. Питаннями утворення і функціонування цієї граматичної категорії займалися такі видатні грецькі мовознавці як Д. Психарис, М. Триандафілідіс, Бамбіньотіс. У своїй роботі, присвяченій порівняльному аналізу словотворчих формантів грецької та російської мов викладач Патрського університету Т. Куцандоні торкається цієї проблеми.

Новизна нашого дослідження полягає в тому, що теоретично порівняльна характеристика категорії ступенів порівняння зокрема новогрецької та української мови не вивчалась. Для тих, хто вивчає новогрецьку, для перекладачів, мовознавців ця проблема є актуальною.

Теоретична граматики новогрецької мови не поділяє прикметники на лексико-граматичні розряди, тобто якісні, відносні і присвійні. Категорія ступенів порівняння в новогрецькій мові належить прикметникам, які мають ступені якості і кількості і не входять у перелік прикметників, які представляють ознаку матеріалу, часу, числа, місця, національності, походження і т. п. Прикметники, які не можуть проявлятися з різним ступенем інтенсивності – *βυσσινής* (вишневий), *αθάνατος* (безсмертний), *αλέραντος* (безкрайній), теж не мають ступенів порівняння.

Як відомо, категорія ступеня порівняння утворюється шляхом зіставлення форм прикметника із значенням нульового (звичайного) ступеня і компаратива. Форма компаратива означає, що названа нею ознака проявляється в більшій мірі, ніж та, що названа формою звичайного ступеня. У новогрецькій як і в українській мові за смисловою і морфологічною ознаками прикметники мають три ступені: перший – *θετικό*, відповідає українському звичайному, нульовому, другий – *συγκριτικό*, вищий ступінь, де ознака предмета набирає відносного, порівняльного значення, і третій – *υπερθετικό*, найвищий ступінь, який передає повну, абсолютну перевагу одного предмета над іншим за якоюсь відомою ознакою [2, с.136].

Засоби вираження морфологічних значень ступенів порівняння в українській і у новогрецькій мовах майже однакові. Існують дві форми вираження – проста (синтетична) і складена (аналітична). Так для творення простої форми вищого ступеня в обох мовах використовуються еквівалентні суфікси: *-иш-*, *-иш-* в українській та *-ίτερ-*, *-ύτερ-* у новогрецькій. Для творення складеної форми вищого ступеня порівняння використовуються сполучення слів *більш/менш*, еквівалент грецького *πιο/λίγο*, та прикметника звичайного ступеня. Трохи різняться форми творення найвищого ступеня. Якщо в українській мові використовується префікс *най-* у синтетичній і аналітичній формах з додаванням прикметника вищого ступеня – *найвищий*, *найбільш примхливий*, то у новогрецькій йому відповідає суфікс *-ύτατ-*, *-ίτατ-* у простій формі та слово *πιο* з відповідним родовим артиклем у складеній формі і прийменник звичайного ступеня.

Використовуються особливі форми компаратива (*παραθετικά*), які поєднуються: в українській мові – із родовим відмінком іменника (Дніпро багатководніший Десни), або у поєднанні із сполучником *за* і знахідним відмінником іменника (він краще за мене, вона найкраща за всіх), або із сполучниками *ніж*, *аніж*, *як* і називним відмінком іменника (зробив більше, ніж(аніж, як) я) і у новогрецькій мові у поєднанні із сполучником *απο* (відповідає українському *ніж*) і знахідним (*Απιατική*) відмінком іменника. В українській мові можливе використання компаратива чи суперлатива і без залежного слова (цей автор менш відомий, він найкращий мій товариш) У новогрецькій мові вищий ступінь (*συγκριτικό*) майже не використовується без залежного слова. Як і українська мова, новогрецька використовує синтетичну форму прикметників найвищого ступеня для передачі значення елятиву, тобто щоб передавати гранично велику міру ознаки безвідносно до інших предметів, без зіставлення з ними, без виділення одного предмета з ряду однорідних за якоюсь ознакою або якістю [2, с. 138].

Вищий і найвищий ступені порівняння в обох мовах можуть виражатися паралельно простими (синтетичними) і складеними (аналітичними) формами, тобто за допомогою морфів або допоміжних слів (сильніший – більш сильний, найсильніший – найбільш сильний, *δυνατότερος* – *πιο δυνατός*, *ο δυνατότερος* – *δυνατότατος* – *ο πιο δυνατός* – *πώρα πολύ δυνατός*). Слід відмітити, що відомий грецький мовознавець і основоположник теоретичної граматики М. Триандафілідіс вказує на те, що в писемній мові перевага надається синтетичним формам, а в разі, якщо маємо два або більше прикметників, аналітичні і синтетичні форми вищого ступеня чергуються. Деякі прикметники новогрецької мови мають паралельні суфікси при творенні вищого ступеня для розрізнення відтінків значень. Наприклад : *κοτώτερος* означає нижчий, менший висотою, а *κοτύτερος* – ближчий, менший довжиною.

Найвищий ступінь порівняння прикметників новогрецької мови найбільш різниться своїми морфолого-семантичними ознаками. Він ділиться на дві групи: відносно-вищий (*σχετικό υπερθετικό*) і абсолютно-вищий (*απόλυτο υπερθετικό*). Відносно-вищий (*σχετικό υπερθετικό*) утворює свою форму додаванням до форми вищого ступеня означеного артикля (*ο δυνατότερος*, *ο πιο δυνατός*). Прикметники у формі вищого ступеня порівняння виражають виявлення вищого ступеня ознаки предмета порівняно з ознаками інших предметів (*ο καλύτερος μαθητής στην τάξη* – найкращий учень у класі). Абсолютно-вищий (*απόλυτο υπερθετικό*) має різні форми творення: а) додаванням до нульового (звичайного) ступеня суфікса *-τατ-* (*-ότατ-*, *-υτατ-*) – *μεγαλύτερος*, *ορειώτατος*, б) при допомозі слів *πολύ*, *πολύ πολύ*, *πώρα πολύ*, або повторенням прикметника у звичайному, нульовому ступені – *πολύ πολύ πλούσιος*, *ένα ψηλό ψηλό βουνό*, γ) складанням двох слів: прикметника *όλος*, або прийменника *κατά*, або іменника *θεός* з прикметником у звичайному, нульовому ступені – *ολόμαυρος* (найчорніший), *κατακόκκινος* (чевоний-червоний), *θεονήστικος* (дуже голодний).

Форми абсолютно-вищого (*απόλυτο υπερθετικό*) ступеня прикметників утворюють і складні слова, які в своїй будові мають числівник і прикметник – *τετράξανδος*, *πεντάρφανος*, а також такі форми, які мають перед прикметником давньогрецький корінь *παν-*, *παγ-*, *παμ-* *πανάκριβος*, *παναρχαίος*. Українською мовою вони перекладаються прикметниками у формі вищого ступеня порівняння: русявий-русявий, найдорожчий, найдавніший.

В українській, як і в новогрецькій мові існують прикметники, які утворюють суплетивні форми компаративу. Але в українській мові прикметники змінюють свої корені у вищому і найвищому ступенях –

добрий, кращий, найкращий; поганий, гірший, найгірший, тоді як у новогрецькій мові утворюють такі форми із зміною кореня прикметники лише в абсолютно-найвищому ступені: μικρός – μικρότερος – ελάχιστος, καλός – καλύτερος – άριστος. Ці аномальні форми найвищого тупеня вживаються у новогрецькій мові переважно у науковій і художній літературі і рідше у розмовному стилі. Вони виступають і як прикметники: το σημείο της ελάχιστης έντασης (знак найменшої напруги), ...είναι άριστο σημάδι... (Ψηχάρης) – ...це є найкращий знак... (Психаріс), і як субстантивовані іменники: Το ελάχιστο, ένα ελάχιστο, φροντίζει να γίνει όσο το δυνατό ελάχιστος (Καρκαβίτσος). Таке мале, малесеньке, він намагається здаватися як найменшим (Καρκαβίτσος).

Існують у новогрецькій мові і прикметники, утворені від давньогрецьких дієприслівників або прийменників, які мають лише компаративні форми вищого і найвищого ступеня без першого нульового (θετικός): κατώτερος – κατώτατος – κατώτατη βαθμίδα της ιεράρχης (нижчий, найнижчий, найнижча ступінь ієрархії), ανώτερος, ανώτατος, ανώτερος υπάλληλος (вищий, найвищий, відповідальний службовець), ύπερατος, υρέτατος, υρέτατη χαρά (більший, найбільший, найбільша радість).

Вищий ступінь проявлення ознаки показують деякі прикметники, які не мають ні нульового, ні найвищого ступеня: πρoτoύτερος (більш бажаний), προγενέστερος (раніше утворений), μεταγενέστερος (пізніше утворений).

Підсумовуючи наше дослідження можна відмітити, що аналіз граматичних категорій ступенів порівняння у новогрецькій та українській мовах ще раз підтверджує близькість граматичної будови обох мов, незважаючи на те, що новогрецька мова не відноситься до групи слов'янських мов. Це вказує на взаємовплив цих мов, полегшує їх вивчення. Для творення ступенів порівняння прикметників у новогрецькій і в українській існують однакові форми вираження вищого і найвищого ступеня порівняння: синтетична і аналітична форми творення, еквівалентні суфікси, еквівалентні сполучення слів. Але у новогрецькій мові частіше використовуються описові (складені) форми для передачі інтенсивності ознаки, а для того, щоб додати ще й дуже виразне емоційне нашарування, або суб'єктивне ставлення до предмета розмови використовується абсолютно-вищий ступінь при допомозі слова πολύ (дуже), або повторення прикметника, або складанням двох слів, або утворенням складних слів з числівником і прикметником. Дуже продуктивними формами абсолютно-вищого ступеня прикметників є будова слів з додаванням давньогрецьких коренів.

На наш погляд перспективним було б дослідити більш детально творення прикметників найвищого ступеня із старогрецьким корінням і засоби їх перекладу українською мовою, оскільки ці слова увійшли до складу багатьох європейських мов, але мають свою неповторну специфіку, відображають грецьку ментальність і мають свої труднощі для перекладу.

Джерела

1. Κεϊμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α' τευχος, – Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων, Αθήνα, 2002.
2. Κεϊμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γ' τευχος, – Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων, Αθήνα, 2003.

Література

1. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті, – К., 1989
2. Сучасна українська мова. За редакцією О. Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – С. 400.
3. Грищенко А. П. Прикметник в українській мові, – К., 1978, – С. 180.
4. Μανóλης Τριανταφυλλίδης, Νεοελληνική γραμματική, – Αθήνα, 1998.
5. Χρίστου Τσολάκη, Νεοελληνική γραμματική, – Αθήνα, 1996.

Малыхина Е. В.

ПЕРЕГРУППИРОВКА УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА И УКРУПНЕНИЕ ДИДАКТИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ УКРАИНЫ

Во всех сферах жизни Украины в течение последних десятилетий происходят значительные изменения, связанные с преобразованием её в независимое государство. Коснулись они и статуса русского языка, что незамедлительно сказалось на его преподавании в школах Украины. Резкое сокращение количества учебных часов (в начальном, основном и старшем звеньях) затруднили, даже сделали невозможным использование привычных методик преподавания русского языка, а также учебников, в которые они заложены.

В связи с этим возникла объективная необходимость поиска таких методических решений, которые позволили бы, невзирая на сложную ситуацию, в которой оказались русисты всех рангов (учёные, учителя, методисты и пр.), обеспечить приемлемый уровень обучения русскому языку в школах Украины.

Злободневность этой проблемы осознаётся практически всеми ведущими учёными Украины, среди которых немало и авторов учебников по русскому языку, предназначенных для начальной и основной школ (Е. И. Быкова, Л. Вознюк, Л. В. Давидюк, Е. П. Голобородько, Е. В. Малыхина, Г. А. Михайловская и др.), и авторов новых программ (Л. Г. Озерова, В. И. Стативка). Однако, к сожалению, большинство учёных стремятся использовать традиционную подачу материала, в основном «мелко-порционную», что нашло отражение в действующих программах, а также в методиках и учебниках, их реализующих. Кроме того, между программами по русскому языку для начальной школы и программой для основной школы нет органической взаимосвязи, которая помогала бы комплексному решению общей проблемы.

Вследствие этого нерешённой остаётся основная методическая проблема: как обеспечить учащимся возможность усвоения довольно большого и сложного материала по русскому языку при минимальном количестве часов, отведённых на его изучение, чтобы поддерживать мотивацию к его изучению и сохранить родной язык как высшую ценность.

В связи с вышесказанным нами были поставлены в рамках данной статьи следующие цели: рассмотреть проблему в комплексе, начиная с начального звена обучения, и обосновать альтернативную группировку учебного материала, подлежащего изучению, и подачу его методом укрупнённых дидактических единиц.